

PŘEZKUM SPOTŘEBITELSKÉHO ACQUIS V KONTEXTU ČESKÉHO PRÁVA DE LEGE LATA

MARKÉTA SELUCKÁ

Právnická fakulta Masarykovy univerzity Brno

Abstrakt

Příspěvek pojednává o přezkumu spotřebitelského acquis, které zahrnuje osm směrnic chránících spotřebitele (směrnice 85/577/EHS, směrnice 90/314/EHS, směrnice 93/13/EHS, směrnice 94/47/ES, směrnice 97/7/ES, směrnice 98/6/ES, směrnice 98/27/ES a směrnice 1999/44/ES). Důraz je kladen na vytyčení nejzásadnějších problematických částí implementace směrnic v našem právním řádu.

Klíčová slova

Přezkum spotřebitelského acquis, ochrana spotřebitele, fragmentární implementace.

Abstract

The article deals about the review of consumer acquis. The consumer acquis cover 8 directives that protected consumers (Directive 85/577/EEC, Directive 90/314/EEC, Directive 93/13/EEC, Directive 94/47/EC, Directive 97/7/EC, Directive 98/6/EC, Directive 98/27/EC and Directive 1999/44/EC). The author tries to find the most serious problematic parts of implementation directives in the Czech Law.

Key words

Consumer protection, review of consumer acquis, implantation of directives.

Vlastní text příspěvku

Moderním trendem současného civilního práva je prosazování ochrany spotřebitele, jakožto slabší strany právního vztahu, v soukromoprávních vztazích. Bylo by mylné domnívat se, že ochrana spotřebitele pronikla do našeho právního řádu až díky implementaci směrnic ES

prosazujících ochranu spotřebitele. V jistém aspektu předlistopadová ochrana spotřebitele (např. prodej zboží v obchodě) byla striktnější, než jak je vyžadováno právem ES (směrnice 1999/44/ES). Jednalo se však spíše o kasuistickou ochranu, resp. obecná zásada ochrany spotřebitele (srov. § 55 OZ, směrnice 93/13/EHS, směrnice 2005/29/ES) v našem právním řádu zavedena nebyla.

Ochranu spotřebitele je však třeba dle mého názoru vnímat a řešit komplexně, nikoli kasuisticky; to mimo jiné dosvědčuje trend legislativních postupů užívaných v současné době v rámci směrnic ES. Směrnice 2005/29/ES opouští do té doby evropským normotvůrcem užívaný kasuistický přístup (vertikálním přístup) a počíná regulovat ochranu spotřebitele horizontálním přístupem, který by měl být integrovanější. Ve své podstatě evropský zákonodárce opouští regulaci jednotlivostí a obrací svou pozornost obecným zásadám či principům. Již staří scholastikové totiž věděli, že je třeba při přemýšlení o entitách postupovat od obecného k speciálnímu, od zásad či obecných zakotvujících principů k jednotlivostem, k jednotlivým institutům. Teprve pokud jsou jednotlivé instituty prosazující ochranu spotřebitele zařazeny, pružně obtékány či subsumovány pod obecné zásady či principy ochrany spotřebitele (typu zákaz nekalých ujednání, zákaz nekalých obchodních praktik, klamavých či agresivních obchodních praktik, výkladový princip ve prospěch ochrany spotřebitele apod.), které vyvažují, eliminují a postihují výjimky či odchylky, které nemůže postihnout kasuistická právní úprava vzhledem ke své definiční omezenosti, může být právní regulací společenských vztahů dosaženo vytýčeného cíle, kterou je vyvážená ochrana spotřebitele.

ES si je vědoma roztržičnosti ochrany spotřebitele a snaží se na danou neutěšenou situaci reagovat přezkumem alespoň těch nejzákladnějších směrnic prosazujících ochranu spotřebitele, které zařazuje pod pojem „spotřebitelské *acquis*“ (směrnice 85/577/EHS, směrnice 90/314/EHS, směrnice 93/13/EHS, směrnice 94/47/ES, směrnice 97/7/ES, směrnice 98/6/ES, směrnice 98/27/ES a směrnice 1999/44/ES)¹. Přezkum spotřebitelského *acquis* započal v roce 2004 a jeho směřování či základní cíle jsou naznačeny ve sdělení Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed², který přímo navazuje na Akční plán³ z roku

¹ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, Úř. věst. C 61, 15. 3. 2007, s. 2, poznámka pod čarou č. 2 (v českém znění, v anglickém znění poznámka pod čarou č. 3) [citováno 9. ledna 2008]. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/c_061/c_06120070315cs00010023.pdf

² Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropské smluvní právo a přezkum *acquis*: cesta vpřed, KOM/2004/0651 v konečném znění [citováno 9. ledna 2008].

2003. Částečné výsledky přezkumu byly prezentovány v První výroční zprávě o pokroku v oblasti evropského smluvního práva a přezkumu *acquis* z roku 2005⁴, v Zelené knize o přezkumu spotřebitelského *acquis* z roku 2006⁵ a v Zelené knize o přezkumu spotřebitelského *acquis* z roku 2007⁶.

Ideálním cílem revize spotřebitelského *acquis* je stav, kdy nebude záležet na tom, v kterém státě ES se spotřebitel nachází, protože jeho základní práva jsou v kterémkoli členském státě stejná⁷. S touto ideou je však v přímém rozporu dosud užívaná zásada minimálního standardu, tj. že každý členský stát implementuje danou směrnici v kontextu svého právního řádu s tím, že je povinen ctít minimální standard obsažený v dané směrnici; poskytne-li však ochranu širší, striktnější, je taková implementace v souladu s právem ES. Naproti této zásadě se vyskytují názory na prosazení tzv. maximálního standardu či povinného standardu, tj. členský stát musí implementovat danou směrnici přesně v tom rozsahu, v jakém to vyžaduje směrnice. Smyslem a účelem povinného standardu má být jednotná ochrana spotřebitele ve všech členských státech ES (např. jednotné lhůty pro právo na odstoupení od smlouvy, jednotná práva v případě uplatnění odpovědnosti za vady apod.) a tudíž jednodušší uplatňování práv spotřebitelů v rámci jednotného vnitřního trhu ES; v případě tzv. povinného standardu vyvstává otázka, zdali by nebylo lepší povinný standard ochrany spotřebitele zavést spíše nařízením, než směrnicí.

V naší právní úpravě nacházíme implementaci směrnic, které jsou součástí spotřebitelského *acquis* takto: Směrnice 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory byla v našem právním řádu implementována v § 57 OZ. Směrnice Rady 90/314/EHS ze dne 13. června 1990 o souborných službách pro cesty, pobyty a zájezdy je v našem právním řádu provedena ve dvou předpisech. V OZ (§ 852a a násl.) a kromě toho i v zákoně č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti

Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2004/com2004_0651cs01.pdf

³ Akční plán [citováno 9. ledna 2008]. Dostupné v angličtině z:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/com_2003_68_en.pdf

⁴ První výroční zpráva o pokroku v oblasti evropského smluvního práva a přezkumu *acquis*; KOM/2005/0456 v konečném znění. [citováno 9. ledna 2008] Dostupné z:

http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/progress05_cs.pdf

⁵ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, KOM/2006/0744 v konečném znění. [citováno 9. ledna 2008] Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/com/2006/com2006_0744cs01.pdf

⁶ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, Úř. věst. C 61, 15.3.2007, čl. 4.2, s. 5. [citováno 9. ledna 2008] Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/c_061/c_06120070315cs00010023.pdf

⁷ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, Úř. věst. C 61, 15. 3. 2007, s. 1—23. [citováno 9. ledna 2008] Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2007/c_061/c_06120070315cs00010023.pdf, čl. 2.1, s. 2,

cestovního ruchu ve znění pozdějších předpisů. Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách je v našem právním řádu implementována v ust. § 52, 55 a 56 OZ. Implementaci směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/47/ES ze dne 26. října 1994 o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí nalzáme rovněž v OZ a to v ust. § 58 – 65. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku, ve znění pozdějších předpisů byla do našeho právního řádu provedena ust. § 53 – 54 OZ. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli je směrnicí, která byla v našem právním řádu implementována v rámci veřejného práva, tj. v zákoně č. 526/1990 Sb., o cenách ve znění pozdějších předpisů. Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 98/27/ES ze dne 19. května 1998 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, ve znění pozdějších předpisů nacházíme v našem právním řádu provedenu v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele ve znění pozdějších předpisů. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží byla do našeho právního řádu transponována v rámci ustanovení o prodeji zboží v obchodě (§ 612 a násl. OZ).

Přezkum acquis a české právo de lege lata

V rámci zamyšlení nad implementací směrnic chránících spotřebitele v kontextu české právní úpravy de lege lata, můžeme vytýčit stěžejní nesouladnosti či přímo kolize. Rozpor provedení směrnic v naší právní úpravě můžeme sledovat jak se smyslem a účelem směrnic, příp. s textem směrnice, tak i s judikaturou ESD.

Základní problém či nekonzistentnost provedení směrnice 85/577/EHS můžeme nalézt v samotném věcném vymezení působnosti směrnice (mimo prostory obvyklé), které je poměrně „nejasné“ či „příliš široké“ či „zavádějící“; nemůžeme však dovozovat dle mého názoru nesprávnou implementaci, spíše širší či nejasnou věcnou působnost. Poměrně zásadní vadou implementace směrnice 85/577/EHS v našem právním řádu však je nesprávné provedení práva na odstoupení od smlouvy, resp. zachování lhůty; naše vnitrostátní právo totiž neobsahuje zakotvení zachování lhůty v případě, že jednostranný adresný úkon byl ve lhůtě na odstoupení odeslán (výslovně implementováno např. § 54c OZ pro případ smluv o

finančních službách sjednaných distanční formou), což není možné dle mého názoru odstranit ani výkladem (opačný názor zastává Hulmák⁸).

Problematickou částí implementace směrnice 90/314/EHS může být diskriminační provedení informační povinnosti (§ 10 odst. písm. i) zák. č. 159/1999 Sb.) či otázka náhrady imateriální újmy v případě poskytnutí zájezdu (srov. C-168/00 Simone Leitner).

Zásadním problémem implementace směrnice 93/13/EHS je stíhání vadnosti právního úkonu pouze relativní neplatností (srov. § 55 a 56 OZ), ačkoli byl-li by činěn obdobný právní úkon, který by nemohl být charakterizován jako spotřebitelská smlouva (B2B, C2C), právní řád by takovou vadu stíhal absolutní neplatností (typicky rozpor s dobrými mravy). Rovněž tak stíhání nekalosti (nemravnosti) smluvní podmínky ve spotřebitelské smlouvě relativní neplatností, které se musí dotčený subjekt dovolávat, je přímo v rozporu s judikaturou ESD (C-240/98 až C-244/98 Océano Grupo).

Implementaci směrnice 97/7/ES náš právní řád obsahuje v ust. § 53 – 54 OZ a stěžejním problémem této implementace můžeme dle mého názoru spatřovat v tom, že právo de lege lata neobsahuje výslovný zákaz reálné oferty, což by bylo v souladu se směrnicí 97/7/ES ve znění pozdějších předpisů, ale pouze opravňuje spotřebitele k tomu, aby neobjednané plnění, které obdržel, nemusel vrátit. Reálná oferta tak je legálním způsobem kontraktace spotřebitelských smluv a vznikne-li spotřebitelský právní vztah na základě smlouvy sjednané formou reálné oferty, svědčí stricto sensu dodavateli právo na zaplacení ceny, což je opět přímo v rozporu se směrnicí 97/7/ES. Dalším problémem naší implementace směrnice 97/7/ES je dle mého názoru nesprávné provedení předmluvní informační povinnosti týkající se charakteru poskytovaných informací. Směrnice obecně vyžaduje, aby spotřebitel obdržel jasné a srozumitelné předmluvní informace bez toho, že by bylo v rámci směrnice rozlišováno, zdali se jedná o předmluvní informace, které jsou nebo nejsou součástí oferty. Povinnost dodavatele poskytnout spotřebiteli předmluvní informace určitě a srozumitelně nacházíme v rámci implementace směrnice 93/13/ES pouze pro předmluvní informace, které jsou součástí oferty (je možné stíhat absolutní neplatností právního úkonu podle § 37 OZ, takže implementace zdá se být pro tento případ nadbytečná). Povinnost pro dodavatele poskytnout předmluvní informace, které nejsou součástí oferty, jasným (určitým) a

⁸ ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, str. 502.

srozumitelným způsobem zakotvena není, a dle mého názoru lze toto pochybení charakterizovat jakožto nesouladnost se směrnicí 97/7/ES.

Jak již bylo zmíněno výše, implementaci směrnice 1999/44/ES nacházíme v ustanovení o prodeji zboží v obchodě (§ 612 a násl. OZ) a samotné věcné vymezení pouze na koupi a prodej můžeme označit jako fragmentární implementaci, neboť směrnice 1999/44/ES vyžaduje, aby se rovněž vztahovala na provedení díla, což v našem právním řádu nenalzáme.

Závěrem

Jedním z cílů přezkumu spotřebitelského *acquis* je jednotná ochrana spotřebitele napříč členskými státy ES. Naše vnitrostátní právo v současné podobě obsahuje nesprávnou či fragmentární implementaci směrnic podléhajících přezkumu a revizi, kterou je třeba pro *futuro* odstranit. Souladnost našeho vnitrostátního práva by však měla být realizována citlivými legislativními změnami nejen v kontextu závěrů, které vyplynou z přezkumu spotřebitelského *acquis* napříč členskými státy ES, ale i v kontextu obecných soukromoprávních institutů obsažených v právní úpravě *de lege lata*.

Literatura:

- [1] SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008. 113 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-037-9.
- [2] ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník II. § 460 – 880. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008. 1085 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.
- [3] ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. et al. *Občanský zákoník I. § 1 – 459. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008. 1085 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-004-1.
- [4] SCHULTE-NÖLKE, H., TWIGG-FLESNER, CH., EBERS, M. *EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis*. (Prepared for the European Commission under Service Contract No. 17.020100 / 04 / 389299: “Annotated Compendium including a comparative analysis of the Community consumer *acquis*”), 2007. Dostupné na http://www.eu-consumer-law.org/study_en.cfm. [Citováno 3. 5. 2008].

[5] FIALA, J. et al. Občanské právo hmotné, 3. vydání. Brno : Doplněk, 2002.

[6] Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě „Evropské smluvní právo a přezkum acquis: cesta vpřed. KOM (2004) 651 v konečném znění.

[7] Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis (2007/C 61/01), Úřední věstník Evropské unie C 61, s. 1 - 23.

[8] První výroční zpráva o pokroku v oblasti evropského smluvního práva a přezkumu acquis; KOM/2005/0456 v konečném znění.

[9] Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis, KOM/2006/0744 v konečném znění.

Akční plán [Citováno 3. 5. 2008]. Dostupné v angličtině z: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/com_2003_68_en.pdf

Kontaktní údaje na autora – email: marketa.selucka@law.muni.cz